

Leger la bibla

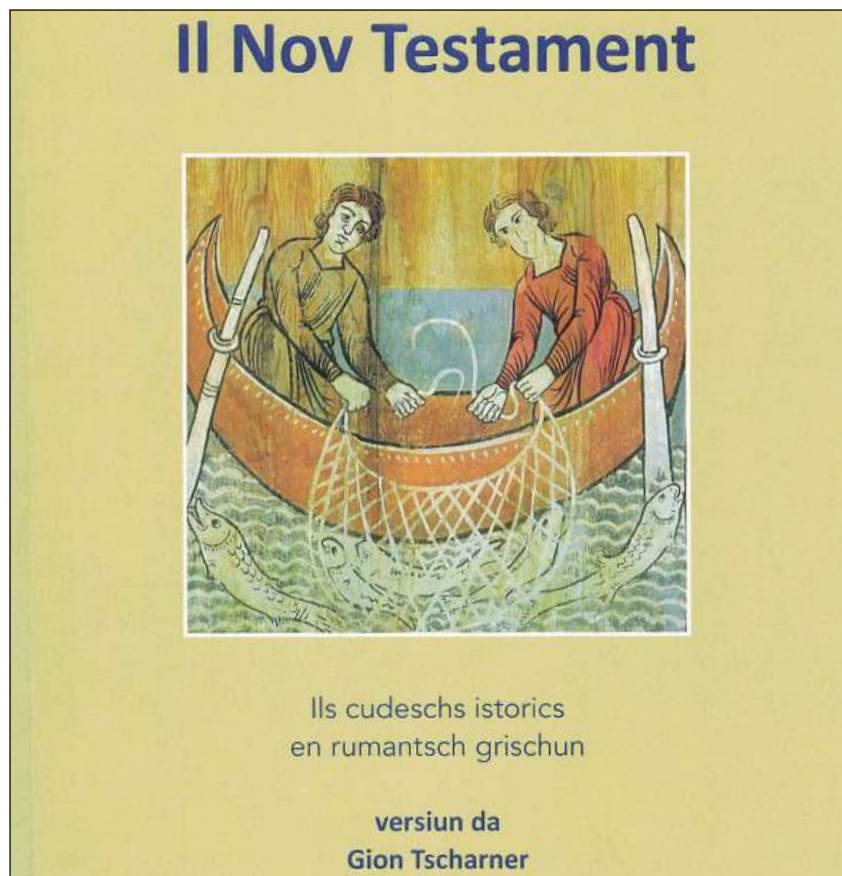
Ina versiun en rumantsch grischun

■ Sin la fatschada da la veglia chasa pravenda sper la baselgia a Trin san ins leger: EN QUESTA ANTERIURA CASA PERVENDA HA PETER SALUZ DE LAVIN / PLEVON A TRIN DILS 1705 TOCAN SIA MORT 1729 / TRANSLATAU CUN GRONDAS UNFRENDAS AL PIEVEL SURSILVAN LA SONTGA SCARTIRA / STAMPADA 1717–1718 A CUERA. I sa tracta da la uschenunada Bibla da Cuira, in cudesch grond e gross da passa 1100 paginas «ent ilg languaig rumonsch da la Ligia grischia», q.v.d. en in sursilvan scrit che sa distingua pulitain dal sursilvan dad oz.

Dapi il «Nouv Sainc Testamaint» en puter da Jachiam Bifrun dal 1560 fin oz èn cumparidas numerusas translaziuns da parts u da l'entira bibla en ils differents idioms, e quai malgrà la stenta ed ils sacrificis ch'ina tala lavur includea. Translata da bibla è missiun e fascinaziun en ina. Per numnar mo in pèr da las ediziuns rumantschas che vegnan duvradas fin oz: «La Sontga Scrittüra, Vegl e Nouv Testamaint» da Rudolf Filli e dal nunemblaivel Jachen Ulrich Gaudenz, edida dals Colloquis d'Engiadina (1953); novas versiuns en puter e vallader da Gion Gaudenz. La «Bibla romontscha ecumena, Niev testament» en translaziun completamain nova sut l'egida da Gion Martin Pelican e Vincens Bertogg ed «Ils Psalms», translata da Martin Bearth, Martin Fontana, Giusep Venzin e Vincens Bertogg. Lu er la «Bibla per scola e pievel» da Flurin Maissen ed U. Gion Geli Derungs. Per il Surmeir las translaziuns da Duri Loza. Mintgina da quellas versiuns è in'ovra per sasezza.

En la lunga ed illustra retscha da translatur da la bibla sa metta uss er Gion Tscharner cun ses «Nov Testament – Ils cudeschs istorics» en rumantsch grischun (rg). Strusch insatgi auter fiss stà meglier preparà per ina tala lavur. Gion Tscharner è creschì si ed ha dà scola en Sutselva, el discurra sursilvan sco jau, viva dapi decennis a Zernez, ha scrit texts litterars, ha redigì in dicziunari en ladin ed enconuscha sco teolog cun ina biblioteca rumantscha singulara sco paucs la litteratura ecclesiastica da l'entira Rumantschia. Cun il rg è el s'occupà avertamain e criticamain dapi l'entschatta dal project.

Sia translaziun sa basa – sco el scriva – surtut sin il text original grec, ma sa cha-

Frontispizi da la bibla translata en rumantsch grischun da Gion Tscharner.

MAD

pescha er sin las differentas versiuns idiomaticas e sin versiuns en autras linguas modernas. En ina curta introducziun dat el ina survista concisa da l'origin dals quatter evangelis e dals auturs: Marcus, Matteus, Lucas e Joannes e renviescha a lur funtaunas. El renda attent a «sbagls» en ils «Fatgs dals apostels», essend l'autur da quels l'emprim che scriva in summa in tal cudesch. Infurmativas èn era las curtas indicaziuns davart l'istorgia da la bibla durant la fasa tranter la naschientscha da Jesus e l'evangeli tenor Tomas ca. 200 s. Cr.

Legend ils evangelis en la versiun rumantsch grischun ves'ins fitg spert co quella sa profitar da las versiuns existentas e da la ritgezza da tut ils idioms e far punts dad in a l'auter. Gion Tscharner chatta per ils texts biblics in linguatg dad oz che cula bain. El ha apparentamain prendì serius il cussegl dal grond translatur biblic Martin Luther che di da tadlar, co ch'il pievel discurra e scriver uschia, simpel e cler che mintgin chapescha. In exempel: «Tge vuls ti far cun nus, Jesus da Nazaret? Vuls ti far ir en malura nus?

Jau sai tgi che ti es. Ti es quel che Dieu ha tramess» (Mc 1, 24). Ins legia ils texts dals evangelis en ina furma linguistica nova che fa surstar pagina per pagina.

Cunquai ch'il Nov Testament dueva servir per las baselgias e las scolas en Val Müstair, sche quellas fissan restadas tar il rg en scola, elegia il translatur savens il pled ladin, sch'i dat en rumantsch grischun pliras variantas. En general dovra el er ils pronomi nunaccentuads, pia: Jau as port ina buna nova (empè da: jau port ina buna nova a vus); quai ch'il Segner ans ha fatg a savair.

Sch'i na fiss betg la negaziun (–Jau na sai betg, tge che ti discurras)... «Jau engir: Jau n'enconusch in summa betg quel um») e sch'i na fissan betg ils -à ed -ì ed -ids (Jesus era vegnì surdà or da spira scuidanza; els èn sesids giu) che dattan al text in'apparientscha ladina, ins pudess crair da leger in text sursilvan cun in pèr pitschnas midadas ortograficas.

Ma dovri dasper tut las translaziuns idiomaticas er anc ina translaziun en rumantsch grischun? Per franc! Per l'ina avra quella ina nova dimensiun linguisti-

ca cun interessantas sfidas. Per l'autra datti en differentas vischnancas scolaras e scolaras che vegn alfabetisads en rg. Ed i dat persunas en ed ordaifer il territori rumantsch che persequiteschan cun interess e magari er cun plaschair co ch'i va cun il rg. Quellas vegnan a renconuscher la lavur da Gion Tscharner ed esser engraziavlas ch'el ha fatg stampar il cudesch (ad agen cust!) e venda quel per 30 francs.

Mintga exemplar cuntegna in discumpact, realisà da Hans-Peter Schreich en la retscha: Novas traducziuns biblicas. Il discumpiglia ultra dals texts integrals trais sinopsas, quai vul dir trais glistas parallelas che mussan tge che Marcus, Matteus e Lucas han mintgamai surpiglià l'in da l'auter e tge ch'els han midà.

La bibla resta il cudesch dals cudeschs, er sch'el ha oz strusch pli la vigur da pli baud. Ch'i dat uss – dasper ils texts da diever en rg che cumparan di per di – in Nov Testament en questa lingua cuminaivla mussa ch'ella viva e crescha. E che quai dat discussiun s'auda tar quest process.

Gion Tscharner: Il Nov Testament. Ils cudeschs istorics en rumantsch grischun. Zernez 2016.
(L'ovra chatt'ins er sin internet: www.chattà.ch)

Bernard Cathomas